

11. Федосеев В. А. Клинические особенности психических расстройств при экстремальных ситуациях/ В. А. Федосеев, Т. В. Селюкова // Збірник наукових праць «Проблеми екстремальної та кризової психології». – Харків, 2013. – Вип.14. – Част. II. – С. 272–380.

12. Шевчук А. М. Особистісні зміни у постраждалих унаслідок надзвичайної ситуації : автореф. дис. канд. психол. наук : 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах» / А. М. Шевчук. – Х., 2013. – 20 с.

УДК 159.923

Грищенко М.В., к. юрид. н., ст. наук. співроб., викладач кафедри прикладної психології НУЦЗУ

СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ КУРСАНТІВ ВІЙСЬКОВИХ ВНЗ УКРАЇНИ

Висвітлено теоретичні аспекти професійної самореалізації курсантів ВНЗ України. Проаналізовано сучасний стан розробленості поняття «професійна самореалізація курсанта». Розкрито суть та основні характеристики цього феномену. Акцентовано увагу на етапах професійної самореалізації.

Ключові слова: самореалізація курсанта, професійна самореалізація, етапи самореалізації, військові навчальні заклади.

Освещены теоретические аспекты профессиональной самореализации курсантов вузов Украины. Проанализировано современное состояние разработанности понятия «профессиональная самореализация курсанта». Раскрыта суть и основные характеристики этого феномена. Акцентируется внимание на этапах профессиональной самореализации.

Ключевые слова: самореализация курсанта, профессиональная самореализация, этапы самореализации, военные учебные заведения.

Самореалізація є невід'ємною частиною розвитку особистості людини, вона притаманна людині на різних етапах життєвого шляху, має свою специфіку і характерні особливості. Зміна принципів організації життя і діяльності людей, їх соціальних норм, норм поведінки й цінностей викликає необхідність пошуку нових механізмів, шляхів і засобів регулювання та управління ними.

Багато вчених відзначають, що самореалізація особистості - проблема міждисциплінарна, проте ще не створено єдиної концепції уявлення про самореалізацію особистості. Виявлення факторів, що впливають на професійну самореалізацію, є одним з перспективних завдань, вирішення якого сприятиме професійному зростанню і розвитку компетенції. Дослідження закономірностей професійної самореалізації робить можливим прогнозування поведінки особистості в тих чи інших ситуаціях.

Постановка проблеми. Підготовка офіцерських кадрів у військових вузах недостатньо орієнтована на перспективу, не носить випереджаючого характеру, а готовність випускників до професійної діяльності у сфері захисту населення залишається низькою. Багато випускників військових вузів, зіткнувшись в практичній діяльності офіцера з великими труднощами соціального, економічного та психологічного характеру, залишають військову службу і знаходять інше застосування своїм здібностям, знанням і навичкам. Це свідчить про те, що, поряд з такими найважливішими якісними показниками підготовки військового фахівця, як знання, вміння, навички, повинні формуватися не менш важливі професійно-значущі якості особистості: військово-професійна спрямованість, мотивація професійної діяльності, що сприяють самореалізації у військово-професійній сфері.

Сформовані форми і методи навчання не завжди повною мірою сприяють розкриттю особистісного потенціалу курсантів. В результаті недостатніх підходів до організації педагогічного процесу у вузі процес професійної самореалізації курсантів у навчальному процесі відбувається не завжди ефективно. Сучасна військово-професійна освіта повинна забезпечувати розвиток власної думки та особистості курсантів, а також реалізацію ними своїх здібностей, можливостей та інтересів, визначення своєї траєкторії розвитку й участі в організації освітнього процесу.

Метою статті є дослідження сутності професійної самореалізації курсантів у вітчизняній і зарубіжній психологічній, педагогічній, філософській і іншій суспільно-науковій літературі.

Виклад основного матеріалу. Термін «самореалізація» (selfrealization) вперше наведено в словнику з філософії й психології, виданому 1902 р. в Лондоні: «Самореалізація – здійснення можливостей розвитку». Таке визначення відповідає доктрині, згідно з якою найвищим кінцевим результатом розвитку людини є її самореалізація або самоздійснення. Структуру професійної самореалізації особистості розглядають у своїх працях Л.О. Коростильова, Л.А. Никифорова, Л.С. Рибалко, О.В. Чуйкова, проте до невирішених раніше частин загальної проблеми можна віднести науково-теоретичне обґрунтування структури професійної самореалізації особистості курсанта з позицій акмеології. В рамках даного підходу стверджується, що професійна самореалізація особистості курсанта матиме чітку структуру взаємозалежних компонентів, які в результаті послідовної взаємодії складуть концепт професійної самореалізації майбутнього працівника державної служби надзвичайних ситуацій.

На думку Л.С. Рибалко, «мета самореалізації та потреби в ній пов'язані між собою мотивами, бо саме мотивація відображає ступінь необхідності потреби в цьому виді діяльності. Мотиви самореалізації доцільно визначати як причину, що спонукає людину розкривати й реа-

лізовувати власний внутрішній потенціал» [15].

Початковим етапом формування структури професійної самореалізації є розвиток мотиваційної сфери особистості: потреби, бажання, цілі, прагнення, спрямованість, наміри, здібності, можливості. Підтвердженням цієї концепції є твердження вчених К.О. Абульханової-Славської, Н.М. Бамбурак, О.О. Бодальова, Л.І. Божович, А.П. Москаленко, Д.О. Кобзіна, Л.С. Рибалко про те, що: «мотиви виникають й формуються на основі потреб, які необхідно розглядати як прагнення дізнаватися про власні можливості, визначати способи їх втілення; концентрувати увагу на позитивних результатах самореалізації; прогнозувати власні перспективи в реалізації своїх можливостей» [15]; «особистість, що мотивована прагненням самореалізації, намагається здобути ті елементи універсального значення, які сприятимуть розгортанню, структуруванню та реалізації її перспектив щодо вдосконалення актуального соціуму та власного Я» [11]; «зміцненню мотивації та її розвитку, сприяють цілеспрямоване виховання особистості, формування її спрямованості, систематична ефективна діяльність та оптимальна її організація, своєчасний оцінний вплив, позитивний вплив колективу» [13].

Щодо результативного аспекту розвитку мотивації, що співвідноситься з умовами професійного середовища, можна виділити два типи мотивації особистості - власну та чужу (зовнішню), яка, зазвичай, має на меті спонукати до конкретної діяльності [13, с. 93].

Ми вважаємо, що формування готовності до професійної самореалізації майбутніх працівників має здійснюватися й шляхом педагогічного впливу (зовнішня мотивація), що допоможе курсантам зрозуміти тонкощі майбутньої професії, але й не злякатися труднощів, пов'язаних зі складною специфікою цієї професії та визначитись з власними потребами, бажаннями, цілями, прагненнями, здібностями й та ін. «Поєднання зовнішніх умов і внутрішніх процесів розвитку впливає на становлення мотивації» [11].

Компонентом структури професійної самореалізації особистості та її передумовою є самопізнання [12], «бо відкриття в собі нових можливостей, відшукування способів їх реалізації потребує пізнання власного «Я» [15].

Наведемо різні значення поняття самопізнання «це умова отримання психічного й психологічного здоров'я особистості»; «невід'ємний компонент психічного життя особистості, що сприяє її повноцінному «функціонуванню»; «форма свідомості, що передбачає активність і самостійність особистості як суб'єкта своєї життєдіяльності»; «засіб отримання внутрішньої гармонії та психологічної зрілості»; «єдиний шлях для саморозвитку особи, її самореалізації» [1; 7; 12].

Всі ці поняття пов'язані та не існують ізольовано, оскільки у тій чи іншій психологічній концепції лише акцентується увага на певному

аспекті. З позиції акмеології, «самопізнання - це послідовність дій для досягнення певної мети, відкриття себе, виявлення передусім своїх позитивних якостей та можливостей і тих задатків, які потім шляхом самовиховання людина може перетворити у здібності, талант, стійку рису характеру» [1].

М. Келесі пропонує розрізняти такі форми самопізнання: самоосмислення, самокритику, саморозуміння, самоосягнення, самооцінювання, рефлексію [5], що є «основою процесу самореалізації особистості». Необхідною умовою розвитку особистості є її постійне перебування в «стані самопізнання» та розвиток рефлексивних здібностей. Акмеологи вважають, що важливим виявом самопізнання є побудова власної «Я»-концепції особистості, яка є передумовою розвитку рефлексії.

Отже, результатом рефлексії як форми самопізнання курсанта та складової його професійної самореалізації є адекватна оцінка власних здібностей, можливостей та самого себе як суб'єкта екстремальної професії, самоаналіз, самовизначення, звернення до власної самосвідомості, усвідомлення себе та своїх дій як таких, що мають стати передумовою цілеспрямованого розвитку в професії правоохоронця.

Професійне й особистісне самовизначення мають дуже багато спільного, а у вищих проявах майже зливаються. Професійне самовизначення залежить від зовнішніх, здебільшого сприятливих умов; особистісне самовизначення залежить від самої людини. Професійне самовизначення починається з вибору професії, що в поєднанні з професійним навчанням, спеціалізацією, визначенням шляхів підвищення кваліфікації є шляхом до професійної самореалізації особистості.

Професійна самореалізація курсантів, на думку В.М. Монастирського, досягається завдяки узгодженості внутрішньо особистісних та соціально-професійних норм і трактується як професійне самовизначення – «процес формування в курсантів позитивного, зацікавленого, творчого ставлення до професійної діяльності правоохоронця» [9].

З погляду акмеологів, професійне самовизначення - це активне визначення своєї позиції курсантом відносно професійних цінностей, обов'язків, потреб, побудоване на основних особистісних значеннях і орієнтоване на свої здібності, прагнення та можливості проектування власної професійної самореалізації.

Є.А. Клімов не обмежує акмеологічну ідею лише професійною самореалізацією фахівця, який уже самоствердився як професіонал: «Слова «професійне самовизначення» ми розглядатимемо не тільки як «самовизначення професіонала» (а це теж дещо реальне), а також як «самовизначення зростаючої особистості майбутнього професіонала», потенційного суб'єкта праці, що розвивається» [9].

У свою чергу, професійне самовизначення майбутнього працівника ДСНС не завершується на етапі формування професійних намірів та вибору професії, а має свою динаміку, проходячи через усі етапи професійного розвитку.

На думку Л.М. Мітіної, Л.В. Брендакової, І.В. Вачкова, процес професійного самовизначення «передбачає розвиток самосвідомості як формування системи ціннісних орієнтацій, моделювання свого майбутнього, побудову еталонів у вигляді ідеального образу професіонала» [14]. А. Капля також пов'язує процес самовизначення «з функціонуванням самосвідомості, а також з самореалізацією особистості в діяльності, з процесами самопізнання й саморегуляції» [4].

Словник-довідник сучасної загальної освіти поняття «самосвідомість» визначає як «один з аспектів свідомості, спрямованої на усвідомлення й переживання людиною себе як особистості: своїх переживань, почуттів, мотивів поведінки, цінностей, ідеалів, позитивних та негативних якостей, а також процес отримання схожих уявлень про них. На відміну від самосвідомості професійна самосвідомість більш специфічна за власним змістом: «це інстанція, в якій відбувається оцінка наявних досягнень, однак її можна вважати вибірковою діяльністю самосвідомості, підпорядкованою завданням професійного самовизначення. Сутність останнього полягає в усвідомленні людиною себе як суб'єкта майбутньої професійної діяльності» [10].

Відповідно до даного твердження, розвиток професійної самосвідомості курсантів також більшою мірою пов'язаний з розвитком їх особистості в цілому. Реалізуючи уявлення про себе в результаті самопізнання, самоаналізу, залучаючи себе до того чи іншого виду діяльності курсант має можливість оцінити свою відповідність обраним ідеалам, усвідомити своєрідність своїх можливостей, співвіднести їх з реальними умовами їх реалізації в професійній діяльності.

Відомі дослідники-акмеологи А.О. Деркач, О.В. Москаленко, В.А. Пятін, О.В. Селєзньова виділяють наступні етапи розвитку професійної самосвідомості:

1. Етап неусвідомленості.
2. Етап розвитку.
3. Етап професійного самовизначення.
4. Етап професійного навчання.
5. Етап молодого спеціаліста.
6. Етап професіонала.
7. Етап майстра .

Згідно з усіма вищеназваними етапами, можна зробити висновок, що професійна самосвідомість не є сталою величиною, а навпаки, потребує постійного розвитку для досягнення професійної самореалізації в сфері професій пов'язаних з ризиком. В основі такого розвитку має ле-

жати не лише постійне прагнення до самовиховання, професійного навчання, а й прагнення піднятися на високий щабель професійної кар'єри та досягти керівної посади.

Отже, варто розглядати професійну самосвідомість курсанта як розвиваючу систему, що веде від неусвідомленого сприйняття курсантами свого вибору до розуміння усіх його характеристик:

- забезпечення свободи та захисту особистості;
- розуміння людини як вищої цінності, а не як засобу для досягнення мети;
- чесність, прямота в оцінці дій;
- несприйняття аморальних вчинків;
- єдність мети й волі колективу;
- співробітництво та взаємодопомога;
- рівне ставлення та повага до чоловіка та жінки;
- повага до ідеалів людини, її вікових, національних ознак, політичних поглядів, і, як наслідок, до професійної самореалізації у майбутній діяльності в екстремальних умовах.

Це підтверджує думка Я.В. Мацегори про те, що «самосвідомість пов'язана з формуванням професіоналізму, професійних деформацій, з подоланням стресів, зі ставленням до суїцидів, з гендерними особливостями самоствердження й самореалізації в правоохоронній діяльності, з формуванням партнерських стосунків з населенням і колегами» [14], що робить необхідним урахування концепту самосвідомості при професійній підготовці майбутніх працівників.

Не можна не погодитись також з думкою М.О. Ларионові, В.І. Муляра, В.М. Монастирського про те, що «самооцінка – суттєвий елемент самосвідомості, що виступає як відносно стійке структурне утворення, компонент «Я»-концепції і процес самооцінки». Основу самооцінки складає система особистісних смислів особистості, обрана нею система цінностей. Самооцінка формується на базі оцінок оточення, оцінки результату власної діяльності, а також на основі співвідношення реального й ідеального уявлення про себе. Ці аспекти присутні у будь-якій діяльності людини, зокрема й професійній.

З погляду акмеологічних позицій, самооцінка є відправною точкою в моделюванні програм особистісно-професійного розвитку. Завдяки такому важливому компоненту самооцінки як «істинність, тобто адекватність ставлення особистості до самої себе» [12], особистість доповнює, виправляє та переробляє уявлення про себе, створює настанову на саморозвиток та самореалізацію.

Динаміка й становлення професійної самооцінки демонструють значну мінливість під час службової діяльності. На етапі професійного самовизначення прогностична самооцінка діяльності значно корелює з загальною самооцінкою особистості й у більшості випадків дещо зави-

щена, що в цілому відіграє позитивну роль, даючи змогу ставити цілі досить високого рівня й активно прямувати до їх досягнення. Істотно завищена або занижена самооцінка негативно впливає на адекватність професійного вибору.

У разі адекватності самооцінки курсанта з'являється впевненість у поведінці та успішній діяльності. Занадто низька самооцінка часто свідчить про розвиток комплексу неповноцінності, породжує невпевненість курсанта у своїх силах, що виявляється в надмірному хвилюванні, складному контактуванні з оточенням, реалізації професійних можливостей. Завищена самооцінка породжує самовпевненість. Курсанти із завищеною самооцінкою не здатні адекватно аналізувати свої дії, у них занижені вимоги до себе; вказівки на помилки в навчально-виховній та практичній діяльності вони сприймають як необ'єктивне ставлення до їхньої особистості.

Особливістю самооцінки є те, що вона є підсумком практичного процесу самопізнання особистості. Разом з тим, перебуваючи в діалектичному взаємозв'язку з самореалізацією особистості, самооцінка виконує своєрідну коригуючу функцію по відношенню до неї, змінюючи цілі та сенс самореалізації.

Важливою є думка науковців О.С. Анісімова, Л.О. Коростильової, Л.А. Никифорової, О.В. Чуйкової, І.І. Чхеайло про взаємозв'язок самореалізації й самоорганізації, щоправда, вчені визначають його неоднаково: «самореалізація спирається на самоорганізацію, тобто здійснюється на її основі» (О.С. Анісімов, Л.О. Коростильова); «самоорганізація як структурний компонент самореалізації» (Л.А. Никифорова, І.І. Чхеайло); «самоорганізація активується на основі онтологічної самості й веде до самореалізації» [13].

Вважатимемо, що самореалізація здійснюється на основі самоорганізації особистості, що являється її структурним компонентом. Ефективність самореалізації залежить від самоорганізації внутрішніх сил особистості, правильності вибору життєвого та професійного шляху, організації діяльності, що спрямована на акмеологічний результат. «За допомогою самоорганізації суб'єкт досягає поставлених цілей, будує власний життєвий шлях. Самореалізація набуває продуктивного характеру тоді, коли вона спрямована на розвиток особистості й використовує адекватні суб'єктивні стратегії» [6].

Концепція самоорганізації є надзвичайно актуальною для курсанта, адже підготовка до професійної діяльності у військових закладах освіти значно відрізняється від навчання в цивільних ВНЗ. Важливо правильно організувати свій час (у курсантів значно менше вільного часу для самопідготовки та самоосвіти, ніж у студентів), уміння самостійно працювати, мислити, усвідомлювати навчальний матеріал та вміти застосовувати його під час практичних занять – все це можна вважати

необхідними передумовами ефективного формування в курсантів готовності до професійної самореалізації.

Професійна самореалізація передбачає самопроекування, тобто уявлення про те, якою кожна особистість хоче бачити себе в майбутній діяльності. «Особистості як суб'єкту діяльності властиві такі особливі індивідуальні вміння, як вміння прогнозувати майбутню діяльність, передбачати її події, встановлювати оптимальні для себе режими активності і пасивності, визначати ритми діяльності» [2].

Саморозвиток є заключною ланкою в проведенні нами структурного аналізу професійної самореалізації курсанта з одного боку, а з іншого - початком нового оберту, адже саморозвиток - це зародження або становлення тих властивостей і якостей, яких не було раніше, а також задатків, здібностей та умінь, розвиток яких не припиняється навіть під час досягнення професійного «акме» та має спрямовуватися на постійне його підняття до рівня наступного «акме» у своєму розвитку. «Осмислення особистістю процесу саморозвитку як життєвої цінності, створення умов для самовдосконалення і самореалізації в процесі життєдіяльності, пізнання, актуалізація власної індивідуальності призводить до постановки нових цілей, що відкривають можливості для нових життєвих альтернатив, для нових кроків сходження до самоствердження» [3].

Таким чином, особистості майбутнього працівника у процесі саморозвитку, як основи його професійної самореалізації, має бути притаманна доцільна внутрішня активність й усвідомлена спрямованість на розгортання, формування й удосконалення властивостей, сторін, якостей, які є значущими не лише для розвитку його особистості, а й для професійної реалізації як майбутнього фахівця.

Висновки. Отже, структурний процес професійної самореалізації складається з взаємопов'язаних етапів, що продукують саморозвиток курсанта, ведуть до його професійної самореалізації як майбутнього працівника професії пов'язаної з ризиком.

В умовах глобалізації та інформатизації сучасного суспільства успішна професійна діяльність у воєнізованій сфері державного управління, фахівці окрім високого рівня компетентності, вміння адаптуватися до мінливих реалій життя, повинні вміти творчо підходити до виконання поставлених завдань, знаходити нестандартні способи розв'язання проблемних ситуацій професійного характеру.

Удосконалення професійної підготовки майбутніх офіцерів, підвищення вимог до їхньої творчої самореалізації, самопізнання та самовдосконалення зумовлене новизною й нестандартністю службових завдань та ситуацій, що їх супроводжують. Відповідно до кваліфікаційних характеристик професій працівників, крім прийняття офіцером рішення щодо виконання завдань, пов'язаних із запобіганням і реагуванням на надзвичайні ситуації, захистом населення і територій від протиправних

посягань та негативного впливу, фахівці вирішують складні проблеми щоденної професійної діяльності, налагоджують міжособистісні стосунки у підрозділах, прогнозують виникнення надзвичайних ситуацій, розробляють проекти реагування на них, здійснюють коригування тактики та технології її проведення у разі зміни ситуації, відповідають за належне виконання службових обов'язків особовим складом, формують морально-психологічний клімат у підрозділі, впливають на поведінку окремих офіцерів, що досить часто потребує творчого підходу.

З огляду на це, важливою складовою фахової підготовки курсантів у ВНЗ є формування особистості, здатної вийти за межі нормативної професійної діяльності, готової до самостійного творчого пошуку, саморозвитку та самовдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Мысль, 1980. – 198 с.
2. Акиндинова И. А. Различные аспекты самоактуализации в профессиональной деятельности / И. А. Акиндинова // Психолого-педагогические проблемы развития личности в современных условиях. – СПб. : РГПУ им. А. И. Герцена, 1999. – 224 с.
3. Барышникова Т. И. Педагогические условия развития способности к самореализации / Т. И. Барышникова. – Хабаровск : Хабаровск. гос. ун-т, 2002. – 186 с.
4. Бердяев Н. А. Смысл творчества (Опыт оправдания человека) / Н. А. Бердяев. – М. : Изд-во Г. А. Ломана, С. И. Сахарова, 1916. – 358 с.
5. Біда О. А. Сучасні тенденції в організації самостійної роботи студентів ВНЗ / О. А. Біда, О. П. Савченко // Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку. – № 2. – 2010.
6. Большой психологический словарь / [сост. Б. Мещеряков, В. Зинченко]. – М. : Олма-пресс, 2004. – 672 с.
7. Бут В. П. Методичні рекомендації по особливостях професійного відбору до оперативно-рятувальної служби цивільного захисту МНС України : [навч. Посібник] / В. П. Бут, В. В. Вареник. – Черкаси : ЧПБ МНС України, 2004. – 133 с.
8. Бут В. П. Особливості формування професійно-важливих якостей курсантів газодимозахисників-рятувальників / В. П. Бут // Вісник Національної академії оборони України. – № 1(3). – 2007. – С. 164–169.
9. Галімов А. В. Формування творчості як складової професійної компетентності особистості офіцера / А. В. Галімов, І. О. Грязнов, О. А. Вальчук // Зб. наук. пр. НАДПСУ. – Серія «Педагогічні та психологічні науки». – 2009. – № 49. – С. 4–8.
10. Діденко О. В. Аналіз зовнішніх чинників, які впливають на формування в особистості здатності до творчості / О. В. Діденко // Зб.

наук. пр. Нац. акад. держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2006. – № 38. – Ч. II. – С. 60–91.

11. Донченко О. А. Адаптаційний невроз як ознака нашого часу / Донченко О. А. // Соціальна політика в Україні та сучасні стратегії адаптації населення. – К. : Освіта, 1994. – 40 с.

12. Желтобрюх С. П. Педагогические условия социальной адаптации курсантов военно-экономического вуза: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Желтобрюх Светлана Петровна. – Ярославль, 1997. – 137 с.

13. Коростылева Л. А. Самореализация личности в профессиональной брете : генезис затруднений / под. ред. Г. С. Никифорова, Л. А. Коростылевой. – СПб. : СПб. гос. ун-т, 2001. – С. 3–23.

14. Маркова А. К. Мотивация воинской деятельности : содержание и проблемы / Маркова А. К. – М. : Воениздат, 1994. – 374 с.

15. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы / А. Маслоу. – М. : Смысл, 1999. – 496 с.

УДК 159. 9: 159.94

Довбій Т.Ю., к. психол. н., заступник начальника відділу виховної та соціально-гуманітарної роботи НУЦЗУ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН САМОТНОСТІ У КАТЕГОРІЯХ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

У статті розкривається сутність феномену самотності, аналізуються форми, систематизуються основні типології та узагальнюються різноманітні підходи багатьох авторів до вивчення проблеми самотності у категоріях психологічної науки.

Ключові слова: самотність, феномен, психологічна наука.

В статье раскрывается сущность феномена одиночества, анализируются формы, систематизируются основные типологии и обобщаются различные подходы многих авторов к изучению проблемы одиночества в категориях психологической науки.

Ключевые слова: одиночество, феномен, психологическая наука.

Постановка проблеми. У сучасному світі феномен самотності постає однією із складних психологічних проблем для людини. Самотність належить до числа тих феноменів, реальний життєвий сенс яких виразно розуміється навіть повсякденною свідомістю, проте подібна ясність оманлива, оскільки приховує складний, суперечливий соціально-психологічний та, навіть, філософський зміст.

Випробування самотністю проходять зараз люди найрізноманітніших професій, віку та статі. Багатовекторний та постійно діючий інформаційний вплив та активна міжособистісна взаємодія спонукає все